

УДК 349.2

ПРОБЛЕМА ПОДОЛАННЯ ВИРОБНИЧОГО ТРАВМАТИЗМУ У СФЕРІ СУСПІЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА

О. Зайцева

Оренбурзький інститут (філія)

*Московської державної юридичної академії імені О.Е. Кутафіна
вул. Комсомольська, 50, 46000 Оренбург, Російська Федерація*

У статті висвітлено актуальну на сьогодні проблему подолання виробничого травматизму в сучасних умовах суспільного виробництва Російської Федерації.

Ключові слова: праця, безпека, здоров'я, контроль, виробниче середовище, травматизм, нещасний випадок, охорона праці, відповідальність.

Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. зобов'язує держави вжити заходів щодо поліпшення гігієни праці, необхідні для здійснення права кожної людини на найвищий досяжний рівень фізичного і психічного здоров'я (ст. 12).

Європейська соціальна хартія зобов'язує держави Європейського союзу ефективно реалізовувати права на безпечні та здорові умови праці шляхом здійснення та періодичного перегляду внутрішньо узгодженої національної політики з цих питань, що мінімізує ризики, властиві виробничому середовищу, шляхом прийняття правил з техніки безпеки та виробничої санітарії і забезпечення їх дотримання за допомогою заходів контролю і шляхом створення служб виробничої гігієни із консультативними та попереджувальними функціями.

Міжнародна організація праці (МОП) розробила цілий комплекс міжнародних стандартів, що регламентують безпеку та гігієну праці: принципи національної державної політики в галузі безпеки та гігієни праці (Конвенція № 155, ратифікована РФ, і Рекомендація № 164); створення на підприємствах служб гігієни праці (Конвенція № 161, не ратифікована РФ, і Рекомендація № 171); загальні і галузеві правила з техніки безпеки і спеціальні технічні правила оснащення верстатів і машин захисними пристроями (Конвенція № 119, ратифікована РФ і Рекомендація № 118); правила з гігієни праці (повітря, шум, вібрація), забезпечення гігієни праці під час використання на виробництві хімічних речовин (Конвенції № 148, ратифікована РФ, № 177, не ратифікована РФ, Рекомендації № 156, 177); галузеві правила з гігієни праці у промисловості, у торгівлі, в установах, на морському транспорті (Конвенція № 120, ратифікована РФ, Рекомендація № 120); санітарно-гігієнічні правила, що захищають працівників від небезпечних виробничих факторів у вигляді небезпечних токсичних речовин, свинцевих білил, радіації, спор сибірської виразки (з цих питань прийнято більше 10 конвенцій) [1, с. 207–208].

Російське законодавство про безпеку та гігієну праці відтворює визнані в усьому світі норми і положення, при цьому його характеризує вагома роль держави у формуванні і функціонуванні системи збереження життя і здоров'я в процесі трудової діяльності.

Натомість І. Я. Кисельов зазначає, що норми російського законодавства з техніки безпеки, гігієни праці загалом відповідають тим, що діють у країнах Європи. Проте в нашій країні немає існуючих в окремих західних країнах комплексних законів про охорону виробничого середовища, а ухвалення таких законів в

майбутньому було б дуже доцільним [1, с. 213–214], оскільки високий рівень виробничого травматизму і пов'язані з ним соціально-економічні наслідки на сьогодні становлять серйозну проблему для Росії і для всього світу.

За оцінками Міжнародної організації праці (МОП) щороку в світі відбувається 2,3 млн смертельних випадків, пов'язаних з роботою, з яких приблизно 350 тис. людей гинуть на виробництві внаслідок нещасних випадків і 1,7–2 млн осіб помирають від професійних захворювань. Крім цього, відбувається 337 млн нещасних випадків без смертельних наслідків, але в наслідок яких працівники отримують різні травми і каліцтва. Економічні втрати від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань у глобальному масштабі становлять щорічно 4% світового ВВП, що перевищує загальний розмір пакетів зі стимулювання економіки, прийнятих у 2008–2009 рр. в час економічної кризи, в Росії щорічно в результаті нещасних випадків на виробництві гинуть тисячі людей, сотні тисяч отримують виробничі травми.

За даними Федеральної інспекції праці РФ головними причинами травматизму зі смертельними наслідками є: незадовільна організація виконання робіт – 41%; порушення вимог безпеки – 32%; відсутність контролю за безпечним виконанням робіт – 9%; експлуатація несправного обладнання і машин без захисних пристосувань – 5,6%; порушення трудової і виробничої дисципліни – 10%; допуск до робіт недосвідченого персоналу – 10%. Зокрема, в Оренбурзькій області, що є одним із найбільших регіонів Росії, діє близько 65 тис. промислових і сільськогосподарських організацій різних форм власності. Загальна численність працівників цих організацій становить приблизно 950 тисяч осіб, у тому числі у шкідливих умовах – понад 178 тис.

За даними оренбурзького обласного комітету статистики в області щорічно травмується від трьох до чотирьох тисяч працівників, у тому числі зі смертельними наслідками – 120–140 осіб. Тільки з 2010 р. від нещасних випадків на виробництві в Оренбурзькій області постраждало 6328 осіб, з них 680 жінок і 19 підлітків¹, простежується збільшення кількості смертельних випадків на виробництві через техногенні і природні катастрофи і в РФ загалом.

Рівень виробничого травматизму зі смертельними наслідками в розрахунку на 1 тис. працюючих в Російській Федерації вищий, ніж у країнах Європейського Союзу – в 2–2,5 рази, ніж у США – в 2,5 раза, ніж в Японії – у 7 разів, і вищий, ніж у Великобританії – у 8 разів.

Конституція РФ закріплює право кожного на працю в умовах, що відповідають вимогам безпеки та гігієни (п. 3 ст. 37). Трудове законодавство та інші нормативно-правові акти також є на захисті прав людини. Однак показники статистики виробничого травматизму на виробництві в РФ свідчать про кризовий стан у сфері охорони праці.

Важливо звернути більш пильну увагу на термін «виробничий травматизм» і його значення. В етимологічному аспекті «виробничий» означає те, що він є в процесі суспільного виробництва, обміну, розподілу і споживання матеріальних благ. Терміном «виробнича травма» позначається пошкодження органу, тканини внаслідок зовнішнього впливу, отримане на виробництві в ході порушення техніки безпеки. Своєю чергою, термін «травматизм» означає наявність травм [2, с. 792, 1055].

Отже, *виробничий травматизм* є сукупністю травм, отриманих працівниками внаслідок порушення техніки безпеки, в процесі суспільного виробництва, обміну, розподілу і споживання матеріальних благ у сфері суспільного виробництва.

¹ Відомості, надані Оренбурзьким обласним комітетом статистики.

Аналіз причин виробничого травматизму засвідчує, що більшість нещасних випадків на виробництві настає з причин організаційного характеру, до яких, зокрема, належать незадовільна організація виконання робіт; недоліки в організації та проведенні підготовки працівників з охорони праці; незастосування працівниками засобів індивідуального та колективного захисту, в тому числі внаслідок незабезпечення ними роботодавцем; порушення працівниками трудового розпорядку і дисципліни праці та ін.

Крім того, є технологічні та інші причини (конструктивні недоліки устаткування, недосконалість технологічних процесів, експлуатація несправних машин і механізмів, незадовільний технічний стан будівель і споруд тощо).

Серед причин виникнення професійних захворювань також переважають – недосконалість технологічних процесів, конструктивні недоліки машин і устаткування, а також недосконалість робочих місць² (на сьогодні в нашій країні майже кожен п'ятий працівник працює в умовах, що не відповідають санітарно-гігієнічним вимогам).

Водночас науково-технічний прогрес супроводжується появою дедалі нових і нових виробничих ризиків, що впливають на зростання травматизму на виробництві та професійних захворювань.

У своєму зверненні з нагоди Всесвітнього дня охорони праці 28 квітня 2010 р. глава МОП Хуан Сомавія зазначив, що «у сфері праці, яка переживає швидкі зміни, ми стикаємося з новими викликами, що стосуються охорони праці, зокрема, з новими ризиками в таких сферах, як застосування *нанотехнологій, біотехнології та переробка хімічних речовин*».

Які ж проблеми сьогодні заважають змінити ситуацію з виробничим травматизмом в РФ на краще?

1. Як засвідчило опитування, проведене в цьому році напередодні Дня охорони праці дослідницьким центром SuperJob, 32% працюючих росіян оцінюють рівень охорони праці на своїх підприємствах як низький, оскільки впевнені, що їх роботодавці взагалі не приділяють уваги охороні праці³.

Проблема полягає в тому, що багато роботодавців розглядають витрати на забезпечення безпеки праці та охорону праці як додаткові збитки і нехтують обов'язками, покладеними на них законом. Зокрема, часто більшість роботодавців взагалі не забезпечують своїх працівників належними засобами захисту, хоча в силу ст. 212 ТК РФ роботодавець зобов'язаний за рахунок власних коштів забезпечити працівника засобами індивідуального та колективного захисту (придбання та видача спеціального одягу, спеціального взуття та інших засобів індивідуального захисту, мийних та знежележувальних засобів тощо). Наслідками економії витрат на безпеку праці з боку роботодавців є травми, професійні захворювання, а часом і нещасні випадки зі смертельними наслідками.

Варто зазначити, що працівник з метою захисту своїх трудових прав (в тім числі права на забезпечення засобами індивідуального та колективного захисту за рахунок коштів роботодавця), має право, згідно зі ст. 379 ТК РФ відмовитися від виконання роботи, якщо вона безпосередньо загрожує його життю і здоров'ю. У

² Робоче місце – місце, де працівник повинен знаходитися або куди йому потрібно прибути в зв'язку з його роботою і яке прямо або опосередковано знаходиться під контролем роботодавця (ст. 209 ТК РФ).

³ Результати опитування, проведеного Дослідницьким центром рекрутингового порталу SuperJob.ru (<http://www.superjob.ru>).

разі незабезпечення працівника відповідно до встановлених норм засобами індивідуального та колективного захисту роботодавця не має права вимагати від працівника виконання трудових обов'язків і зобов'язаний оплатити простій, що виник з цієї причини (ст. 220 ТК РФ).

Зазначимо, що економічні втрати, пов'язані із загибеллю працівників і втратою здоров'я на роботі майже дорівнюють запланованому щорічному приросту обсягу виробництва. Водночас, роботодавці недооцінюють не лише економічні втрати суспільства від виробничого травматизму і професійних захворювань, а й власні можливі економічні втрати та упушену вигоду, пов'язані з недостатньою увагою до питань охорони праці.

2. Ще однією важливою проблемою подолання травматизму на виробництві є проблема приховування нещасних випадків на виробництві. Непоодинокими в правозастосовній діяльності є ситуації, коли роботодавець, одержавши повідомлення про те, що у нього трапився нещасний випадок, і, замість того, щоб почати встановлену ТК РФ процедуру розслідування нещасного випадку на виробництві, намагається приховати цю подію. Причин такої поведінки роботодавця може бути безліч:

- а) неналежне знання законодавства про охорону праці;
- б) бажання уникнути паперової тяганини, пов'язаної з розслідуванням, відсутність в організації кваліфікованого спеціаліста з охорони праці тощо.

Приховування роботодавцем травм на виробництві зумовлює те, що справжні причини нещасних випадків не виявлені, не вжиті заходи щодо їх запобігання, особи, які допустили порушення вимог охорони праці, не встановлені, не усунуті ці порушення, що в подальшому призводить до повторних нещасних випадків і до більш тяжких наслідків.

Не можна забувати також про те, що, приховуючи від розслідування та обліку нещасні випадки на виробництві, роботодавець позбавляє працівника належних йому виплат з коштів соціального страхування. Усі нещасні випадки на виробництві та професійні захворювання є страховими випадками, настання яких зумовлює виникнення обов'язку страховика здійснювати забезпечення у вигляді:

1) *допомоги з тимчасової непрацездатності*, що призначають у зв'язку зі страховим випадком і виплачують за рахунок коштів на обов'язкове соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань;

2) *страхових виплат*: одноразової страхової виплати застрахованій особі або особам, які мають право на отримання такої виплати у разі її смерті; щомісячних страхових виплат застрахованій особі або особам, які мають право на отримання таких виплат у разі її смерті;

3) *оплати додаткових витрат*, пов'язаних з медичною, соціальною та професійною реабілітацією застрахованого за наявності прямих наслідків страхового випадку, на:

– лікування застрахованого, здійснюване на території Російської Федерації безпосередньо після важкого нещасного випадку на виробництві до відновлення працездатності або встановлення стійкої втрати професійної працездатності;

– придбання ліків, виробів медичного призначення та індивідуального догляду;

– сторонній (спеціальний медичний і побутовий) догляд за застрахованою особою, в тому числі здійснюваний членами її сім'ї;

– проїзд застрахованого, а в необхідних випадках і на проїзд супроводжуючої його особи для отримання окремих видів медичної та соціальної реабілітації (лікування безпосередньо після важкого нещасного випадку на виробництві,

медичної реабілітації в організаціях, що надають санаторно-курортні послуги, отримання спеціального транспортного засобу, замовлення, примірки, одержання, ремонту, заміни протезів, протезно-ортопедичних виробів, ортезів, технічних засобів реабілітації) і при скеруванні його страховиком в установу медико-соціальної експертизи та в заклад, що здійснює експертизу зв'язку захворювання з професією;

– медичну реабілітацію в організаціях, що надають санаторно-курортні послуги, в тому числі за путівкою, у тім числі оплати лікування, проживання та харчування застрахованого, а в необхідних випадках оплати проїзду, проживання та харчування супроводжуючої його особи, оплати відпустки застрахованого (понад щорічну оплачувану відпустку, встановлену законодавством Російської Федерації) на весь період його лікування та проїзду до місця лікування і назад; виготовлення і ремонт протезів, протезно-ортопедичних виробів та протезів;

– забезпечення технічними засобами реабілітації та їх ремонт;

– забезпечення транспортними засобами за наявності відповідних медичних показань і відсутності протипоказів до водіння, їх поточний та капітальний ремонт та оплати витрат на паливно-мастильні матеріали, професійне навчання (перенавчання).

Відшкодування шкоди, заподіяної життю і здоров'ю працівника у зв'язку з виконанням ним трудових обов'язків, на сьогодні відбувається на основі Федерального закону від 24.07.1998 р. № 125-ФЗ «Про обов'язкове соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань» зі змінами від 27.07.2010 р. [3]. З 2006 р. відносини з обов'язкового соціального страхування були включені до предмета трудового права.

У разі виявлення прихованого нещасного випадку (незалежно від терміну його давності) розслідування проводить державний інспектор праці. Повідомити про подію в Державну інспекцію праці може сам потерпілий, його законний представник, родич.

Приховування роботодавцем настання страхового випадку при обов'язковому соціальному страхуванні від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань є адміністративним правопорушенням і тягне за собою накладення адміністративного штрафу на громадян у розмірі від трьохсот до п'ятисот рублів, на посадових осіб – у розмірі від п'ятисот до однієї тисячі рублів, на юридичних осіб – у розмірі від п'яти тисяч до десяти тисяч рублів (ст. 15.34 КоАП РФ).

3. Третя проблема – грубі порушення порядку розслідування, оформлення та обліку нещасних випадків на виробництві, які допускаються роботодавцями. Найпоширеніші з них: порушення встановленого порядку скерування повідомлень про групі, важкі нещасні випадки, нещасні випадки зі смертельним наслідком в органи та організації, зазначені в ст. 228¹ ТК РФ, порушення строків розслідування, розслідування нещасних випадків комісіями в неналежному складі, неправильне оформлення матеріалів розслідування, помилкова кваліфікація нещасних випадків як таких, що не пов'язані з виробництвом тощо. Як наслідок не встановлюються істинні причини нещасних випадків на виробництві, не проводиться їх достовірний аналіз, не усуваються порушення охорони праці, профілактичні заходи проти виробничого травматизму стають неефективними.

Роботодавцям необхідно пам'ятати про покладені на них законом обов'язки належного і своєчасного розслідування нещасних випадків та оформлення матеріалів розслідування в установленому законом порядку, при цьому Федеральна інспекція праці постійно здійснює нагляд та контроль за дотриманням встановленого порядку розслідування та обліку нещасних випадків на виробництві (ст. 356 ТК РФ).

Процедура розслідування нещасних випадків на виробництві нормативно визначена ТК РФ (ст. 227–231). Порядок розслідування професійних захворювань встановлений Положенням про розслідування та облік професійних захворювань, затверджений постановою Уряду РФ від 15 грудня 2000 р. № 967⁴ [4].

Визнання професійного захворювання страховим випадком можливо за таких обставин:

- 1) медичний висновок про факт ушкодження здоров'я;
- 2) віднесення шкоди здоров'ю до категорії професійних захворювань;
- 3) підтвердження страховиком професійного захворювання страховим випадком.

Як наслідок, на відміну від нещасного випадку, коли відбувається раптовий і одноразовий вплив на організм людини, професійне захворювання можливе внаслідок поступового, систематичного і тривалого впливу шкідливого чинника. Тому, як зазначає Л.А. Галаєва, шлях від виявлення професійного захворювання до призначення страхового відшкодування умовно можна поділити на два етапи:

- 1) етап встановлення такого юридичного факту, як професійне захворювання;
- 2) етап встановлення професійного захворювання як страхового випадку.

Всю сукупність нормативних правових актів, що мають відношення до професійних захворювань, можна також умовно розділити на дві групи:

1) нормативні правові акти, що регламентують встановлення діагнозу професійного захворювання, його зв'язку з виконуваною роботою або професією медичними організаціями;

2) нормативні правові акти, що регламентують визнання професійного захворювання страховим випадком [5, с. 656–661].

Відповідно до п. 2 Положення від 15 грудня 2000 р. розслідуванню та обліку підлягають гострі і хронічні професійні захворювання (отруєння), виникнення яких у працівників та інших осіб обумовлено впливом шкідливих виробничих факторів при виконанні ними трудових обов'язків або виробничої діяльності за дорученням організації або індивідуального підприємця.

– гострим професійним захворюванням (отруєнням) визнаються захворювання, що є, зазвичай, результатом одноразового (протягом не більше одного робочого дня, однієї робочої зміни) впливу на працівника шкідливого виробничого фактора (факторів), що спричинило тимчасову або стійку втрату професійної працездатності.

– хронічним професійним захворюванням (отруєнням) визнається захворювання, що є результатом тривалого впливу на працівника шкідливого виробничого фактора (факторів), що спричинило тимчасову або стійку втрату професійної працездатності.

У правозастосовній діяльності досить часто страховики (роботодавці) оскаржують діагноз професійного захворювання у працівника з метою ухилення

⁴ Крім цього, необхідно використовувати Наказ МОЗ Росії від 28.05.2001 р. № 176 «Про удосконалення системи розслідування і обліку професійних захворювань в РФ»; Інструкцію про порядок застосування Положення про розслідування і облік професійних захворювань, затверджену постановою Уряду РФ от 15.12.2001 р. № 967; Гігієнічні критерії оцінки і класифікації умов праці за показниками шкідливості і небезпеки факторів виробничого середовища, важкості і напруженості трудового процесу (керівництво Р2.2.755-99), затверджені Головним державним лікарем РФ 23.04.1999 р.; Наказ МОЗ Росії від 14.03.1996 р. № 90 «Про порядок здійснення попередніх і періодичних медичних оглядів і медичних регламентів допуску до професії», яким затверджено чинний на сьогодні Список професійних захворювань (Бюллетень Минтруда России. – 1997. – № 2); Наказ Міністерства охорони здоров'я і соціального розвитку РФ від 17.11.2009 р. № 906н «Про затвердження Порядку організації діяльності федеральних державних установ медико-соціальної експертизи».

надалі від визнання його страховим випадком з подальшими страховими виплатами. Пункт 35 Положення від 15.12.2000 р. надає змогу страховикові брати участь у розгляді розбіжностей з питань встановлення діагнозу професійного захворювання та його розслідування, в огляді та перегляді застрахованої особи в установах МСЕ. Але чи правомірним взагалі є таке втручання?

Безумовно, метою трудового законодавства є захист прав та інтересів працівника і роботодавця (ч. 1 ст. 1 ТК РФ), але в сучасний період масового порушення з боку роботодавців усіх організаційно-правових форм і форм власності, норм, спрямованих на забезпечення безпеки трудової діяльності при спільній праці, потребує конкретизації процедура здійснення розслідування професійних захворювань в інтересах більш незахищеної сторони трудового договору – працівника з посиленням незалежності експертизи професійного захворювання медичною установою; забезпечення гарантій працівникові щодо її якісного проведення.

4. Актуальним для роботодавця є питання – які саме події, що можна зачислити до категорії «нещасний випадок на виробництві», підлягають розслідуванню та обліку.

Законодавець визначає нещасні випадки на виробництві, як події, в результаті яких потерпілі отримали: тілесні ушкодження (травми), у тому числі заподіяні іншою особою; тепловий удар; опік; обмороження; утоплення; ураження електричним струмом, блискавкою, випромінюванням; укуси та інші тілесні ушкодження, завдані тваринами і комахами; пошкодження внаслідок вибухів, аварій, руйнування будівель, споруд і конструкцій, стихійних лих та інших надзвичайних обставин, інші ушкодження здоров'я, зумовлені впливом зовнішніх факторів, які потягли за собою необхідність переведення постраждалих на іншу роботу, тимчасову або стійку втрату ними працездатності або смерть потерпілих (ст. 227 ТК РФ).

Варто звернути увагу на необхідні умови розслідування, закріплених у ст. 227 ТК РФ:

По-перше, розслідуванню підлягають нещасні випадки, що сталися з працівниками та іншими особами, переліченими в ч. 2 ст. 227 ТК РФ, що беруть участь у виробничій діяльності роботодавця, при виконанні ними трудових обов'язків або виконанні якої-небудь роботи за дорученням роботодавця (його представника), а також при здійсненні інших правомірних дій, обумовлених трудовими відносинами з роботодавцем, або таких, що здійснюються в його інтересах.

По-друге, обов'язковою умовою розслідування нещасного випадку є отримання працівником травми, що зумовила необхідність переведення на іншу роботу, або тимчасову чи стійку втрату ним працездатності, або смерть працівника. Підтвердження таких фактів будуть: листок непрацездатності, медичний документ, що дає право на звільнення від роботи або переведення на іншу роботу, свідоцтво про смерть.

По-третє, для розслідування нещасного випадку важливу роль відіграють обставини події (місце, час), оскільки нещасний випадок на виробництві може відбутися не тільки на робочому місці, але і в інших випадках, пов'язаних з виконанням працівником трудових обов'язків. Перелік обставин, за наявності яких нещасний випадок підлягає розслідуванню, міститься в ч. 3 ст. 227 ТК РФ.

5. І, врешті, для подолання виробничого травматизму важливе значення набуває існуюча персоналізована кримінальна і адміністративна відповідальність конкретного керівника організації та роботодавця – індивідуального підприємця за стан охорони праці на виробництві.

КпАП РФ передбачає *адміністративну відповідальність* керівника організації за наступні порушення трудового законодавства: ст. 5.27 КпАП РФ застосовується у

всіх випадках порушення законодавства про працю та про охорону праці щодо посадових осіб, якщо для конкретного виду правопорушення немає спеціальної норми; ст. 5.44 – за приховування страхового випадку. Спеціальна норма щодо посадової особи передбачена ст. 3.11 КпАП РФ, що встановлює таке адміністративне покарання, як дискваліфікацію.

Необхідно пам'ятати, що адміністративні стягнення мають право накладати органи державного нагляду і контролю за дотриманням законодавства про працю та про охорону праці в межах своєї компетенції. Так, державними інспекціями праці в суб'єктах РФ скеровано в суди 212 протоколів про адміністративні правопорушення для притягнення до адміністративної відповідальності осіб, винних у повторному протягом року порушенні трудового законодавства, і притягнення до адміністративної відповідальності відповідно до ч. 2 ст. 5.27 КпАП РФ, за цими матеріалами було дискваліфіковано 52 керівники⁵.

У РФ в 2005 р. був запроваджений такий вид адміністративного покарання, як *адміністративне призупинення діяльності* на строк до 90 діб, якщо менш суворий вид покарання не зможе забезпечити досягнення мети адміністративного покарання [7].

Адміністративне призупинення діяльності полягає в тимчасовому припиненні діяльності осіб, які здійснюють підприємницьку діяльність без утворення юридичної особи, юридичних осіб, їх філій, представництв, структурних підрозділів, виробничих дільниць, а також експлуатації агрегатів, об'єктів, будівель або споруд, здійсненні окремих видів діяльності (робіт), надання послуг. Адміністративне призупинення діяльності передбачено за порушення законодавства про працю та про охорону праці, в галузі забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя населення, порушення вимог промислової безпеки, безпеки гідротехнічних споруд, вимог нормативних документів у галузі будівництва та ін.

Щодо кримінальної відповідальності, то такий вид юридичної відповідальності застосовується до осіб, які вчинили суспільно небезпечні діяння, склади яких закріплені в Особливій частині КК РФ, і особливості кримінальної відповідальності полягають у тому, що цей вид юридичної відповідальності має публічно-правовий характер, застосовується лише в судовому порядку і припиняється після відбуття засудженням призначеного йому покарання та після зняття чи погашення судимості.

Керівництво та управління у сфері охорони праці з боку роботодавця має бути зацікавленим і свідомим. Вирішення завдань, пов'язаних з удосконаленням охорони праці, необхідно розглядати в якості однієї із цілей господарської, виробничої та підприємницької діяльності. Проведення оцінки умов праці і виробничих ризиків має бути безпосереднім обов'язком всіх роботодавців. На кожному підприємстві повинна бути наявна документація за результатами такої оцінки [8, с. 23–25].

Відповідно, безпосереднє управління станом охорони праці у кожного роботодавця покладено на керівника організації, при цьому в ході розвитку ринкових відносин і розширення господарської діяльності, що використовує різні форми власності, суттєвого значення набуває проблема створення економічного механізму, що дозволяє зацікавити роботодавців і працівників у покращенні умов і охорони праці, тим самим перервати відтворення робочих місць з несприятливими умовами праці.

⁵Такі статистичні дані наведені в статті А.В. Михайлова [6, с. 106].

Одним із напрямів державної політики в галузі охорони праці мало б стати не тільки визнання, але й реальне забезпечення державою пріоритету життя і здоров'я працівника над результатами виробничої або іншої господарської діяльності організації будь-якої форми власності.

Для виконання державою прийнятих за Конституцією РФ 1993 р. зобов'язань визнавати, дотримуватися і захищати права і свободи людини (ст. 2), в тому числі і на працю в умовах, що відповідають вимогам безпеки та гігієни (ч. 3 ст. 37), необхідно створити ефективнішу систему державного нагляду і контролю за дотриманням російського трудового законодавства про охорону праці у всіх організаціях незалежно від форм власності. Центром трудового права є працівник, і сутність цієї галузі російського права, насамперед, пов'язана із захистом його прав та законних інтересів.

Кримінальна (персоніфікована) відповідальність керівника організації має на меті посилити ефективність і розумність управління в галузі охорони праці в інтересах збереження життя і здоров'я працівників.

Стаття 143 КК РФ передбачає кримінальну відповідальність за порушення правил техніки безпеки або інших правил охорони праці, здійснене особою, яка зобов'язана дотримуватися цих правил, якщо це спричинило заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю людини з необережності, при цьому об'єктом злочину, передбаченого цією нормою КК РФ є конституційне право громадянина на умови праці, що відповідають вимогам безпеки та гігієни [9].

За даними Федеральної інспекції праці про роботу з нагляду і контролю за дотриманням законодавства РФ про працю та охорону праці, основною причиною нещасних випадків на виробництві є неналежна організація виробництва і незадовільна організація заходів з охорони праці, які мають забезпечуватись керівником та іншими відповідальними особами роботодавця [6, с. 108].

До злочинів керівника організації у сфері праці належать порушення правил безпеки на об'єктах атомної енергетики (ст. 215 КК РФ); припинення чи обмеження подачі електричної енергії або відключення від інших джерел життєзабезпечення (ст. 215-1 КК РФ); приведення у непридатність об'єктів життєзабезпечення (ст. 215-2 КК РФ); порушення правил безпеки під час ведення гірських, будівельних або інших робіт (ст. 216 КК РФ); порушення правил безпеки на вибухонебезпечних об'єктах (ст. 217 КК РФ); порушення правил пожежної безпеки (ст. 219 КК РФ). Як наслідок, реальне застосування заходів кримінальної відповідальності має принести свої позитивні результати.

Виробничий травматизм у сфері суспільного виробництва – в принципі явище неминуче, оскільки будь-яка трудова діяльність, будь-який виробничий процес незалежно від його технічної складності, організований в тій або іншій галузі або організації завжди, так чи інакше, пов'язаний з ризиком для життя і здоров'я працівників. Повністю подолати виробничий травматизм неможливо, але можливо і необхідно знизити його рівень, вирішивши декілька гострих проблем, лише деякі з яких були розглянуті в цій статті.

Список використаної літератури

1. *Киселев И.Я.* Сравнительное трудовое право / И.Я. Киселев. – М., 2005. – С. 207–208.
2. *Ожегов С.И.* Словарь русского языка / С.И. Ожегов – М., 2010. – С. 792, 1055.
3. СЗ РФ. – 1998. – № 31. – Ст. 3803.
4. Постанова Уряду РФ від 15.12.2000 № 967 «Про затвердження Положення про розслідування і облік професійних захворювань» // СЗ РФ. – 2000. – № 52 (Ч. II). – Ст. 5149.

5. *Галаева Л.А.* Профессиональное заболевание как вид страхового случая: оценка, состояние правовой базы / Л.А. Галаева // материалы 6-ой Международной научно-практической конференции «Современное состояние законодательства и науки трудового права и права социального обеспечения». – М., 2010. – С. 656–661.
6. *Михайлов А.В.* Ответственность работодателя при несчастных случаях на производстве / А.В. Михайлов // Трудовое право. – 2010. – № 4. – С.106.
7. Федеральный закон від 09.05.2005 р. № 45-ФЗ «Про внесення змін до Кодексу про адміністративні правопорушення та інших законодавчих актів Російської Федерації, а також про визнання такими, що втратили чинність, деяких положень законодавчих актів Російської Федерації».
8. *Бондаренко А.* Системы менеджмента охраны труда / А. Бондаренко // Охрана труда и социальное страхование. – 2002. – № 3. – С. 23–25.
9. Постанова Пленуму Верховного Суду РФ від 23 квітня 1991 р. № 1 «Про судову практику у справах про порушення правил охорони праці і безпеки при здійсненні гірничих, будівельних або інших робіт» в редакції Постанови Пленуму Верховного Суду РФ від 21.12.1993 р. № 11, від 25.10.1996 р. № 10, від 25.10.1996 р. № 10, від 06.02.2007 р. № 7.

ПРОБЛЕМА ПРЕОДОЛЕНИЯ ПРОИЗВОДСТВЕННОГО ТРАВМАТИЗМА В СФЕРЕ ОБЩЕСТВЕННОГО ПРОИЗВОДСТВА

О. Зайцева

*Оренбургский институт (филиал) Московской государственной
юридической академии имени О.Е. Кутафина
ул. Комсомольская, 50, 46000 Оренбург, Российская Федерация*

Статья посвящена актуальной в настоящее время проблеме преодоления производственного травматизма в современных условиях общественного производства Российской Федерации.

Ключевые слова: труд, безопасность, здоровье, контроль, производственная среда, травматизм, несчастный случай, охрана труда, ответственность.

THE PROBLEM OF OVERCOMING INDUSTRIAL INJURIES IN THE SPHERE OF SOCIAL PRODUCTION

O. Zaytseva

*Orenburg Institute (affiliate) O.E. Kutafin State Legal Academy of Moscow
Komsomol's'ka Str. 50, RU – 46000 Orenburg, Russian Federation*

The article is devoted to the current problem of overcoming the industrial injuries in the sphere of social production in the Russian Federation.

Key words: labour, safety, health, control, productive environment, rate of injuries, accident, occupational health and safety, responsibility.

*Стаття: надійшла до редакції 06.12.2012
прийнята до друку 14.01.2013*